

színes és gazdag, összességében maga a végtelen interdiszciplináris horizont, melynek számtalan variációja lehet.

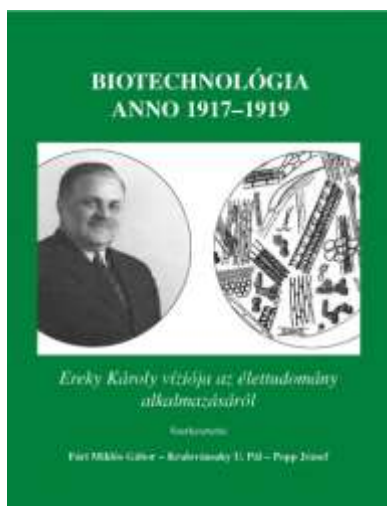
¹ HAMVAS BÉLA: *Az öt génusz – A bor filozófiája*, Szombathely, Életünk szerkesztősége, 1989. 54.

² „...nyitott ablak, amelyen keresztül a lefestett tárgy látható” – Leon Battista Alberti művészeti teoretikus ezeket a szavakat használta a festmények lehetséges perspektíváival kapcsolatban.

Dancs Krisztina

Biotechnológia anno 1917–1919 – Ereky Károly víziója az élettudomány alkalmazásáról.

Szerkesztette Fári Miklós Gábor – Kralovánszky U. Pál – Popp József
Ereky Károly Biotechnológiai Alapítvány (Debreceni Egyetem),
Debrecen–Budapest, 2015. 261 oldal

A Debreceni Egyetem jeles profeszszorai, Fári Miklós Gábor, az időközben elhunyt Kralovánszky U. Pál, valamint Popp József szerkesztésében, népes szerzői gárda közreműködésével, rendkívül fontos, a szó legszorosabb értelmében hiányt pótló munka jelent meg a közelmúltban. A Nemzeti Kulturális Alap támogatásával készült könyv a korát

jócskán megelőző polihisztor tudós, a kivételes műveltségű, az egész világra nyitott, sokoldalú gondolkodó, innovatív mérnök és feltaláló, agrárközgazdász, üzemszervező szakember, a biotechnológia tudomány ma már nemzetközileg elismert megteremtője, Ereky Károly (1878–1952) feledésbe merült tudományos életművének komplex bemutatására és értékelésére vállalkozott. Ezzel a Debreceni Egyetem *Ereky Károly Biotechnológiai Alapítvány* kutatói nem titkoltan igazságot kívántak szolgáltatni az utókorban méltatlanul mellőzött névadó előd kivételes tudományos teljesítményének. Így születhetett meg az értékmentés nemes szándékával a jelenlegi kötet, amely egyben morális kiállítás egy nagyszerű tudós kiváló emberi kvalitásai és szakmai munkásságának ma is vállalható eredményei mellett. Tudománytörténeti szempontú elemzéseivel pedig a könyv azt is bizonyítja, hogy

az interdiszciplináris érdeklődésű, több tudományterület határmezsgyéjén mozgó tudóstehetségnek már a saját korában is korszerű szemléletmódja a több tudományág metszéspontjában létrejött *regionális tudomány* interdiszciplináris módszertanához áll legközelebb.

A mai kor elvárásait maximálisan kielégítő interdiszciplináris szemléletmód jellemzői szép számmal mutathatók ki Ereky Károly életművében, hiszen munkásságának talán egyik legfőbb jellemzője az enciklopédikus műveltségéből és érdeklődéséből adódó szakmai sokszínűség és sokoldalúság, amely a gépészmérnöki, az agráriummal összefüggő közgazdasági, biokémiai, valamint a közellátás javítását célzó termelési, üzemszervezési, földhasználati, élelmezésbiztonsági, népelelmezési, szociális és egyéb társadalmi problémák elméleti és gyakorlati kérdéseinek tanulmányozását egyaránt magában foglalta. Túl ezen, Ereky életművének mához szóló számos üzenete és hagyatéka közül minden bizonnyal az a törekvése volt a legfontosabb, amellyel a természettudományok szerepét igyekezett az élelmiszer-előállítás radikális mennyiségi növelésének, illetve minőségjavításának szolgálatába állítani globálisan, regionálisan és lokálisan. Ereky Károly tudományos és gyakorlati tevékenységének éppen ezt a kivételes aktualitását, az utókornak szóló tanulságát tartja a könyv legfőbb erényének Dudics Dénes akadémikus, amikor bevezető írásában a

következőket hangsúlyozza: „Ezért üdvözölhető a kötet sajátos felépítése, ami az Ereky-féle koncepciók bemutatásán túl a mostani, 100 évvel későbbi és életbe vágóan fontos kérdéseket is elemzi, rendre összevetve Ereky elképzeléseivel, következtetéseivel. Az Ereky-féle tézisek tükrében még nyilvánvalóbbá válnak a mai agrárválság zavarai. Különösen kiéleződik az ellentmondás, amikor a biotechnológiát és annak a mezőgazdaságban betöltött szerepét kell megítélnünk. Bízunk abban, hogy éppen Ereky szellemi hagyatéka segít a magyarországi agrárbiotechnológia hasznosításában.”

Az utóbbi megjegyzés egyben utalás Ereky Károly két korszakos jelentőségű tudományos közleményére, amelyekben elsőként definiálta a biotechnológiát, mint önálló diszciplínát. Előbb *a Magyar Mérnök- és Építész Egylet Közlönye* 1918. október 13-i számában jelent meg írása, amely egyszersmind az első biotechnológiai című és tárgyú cikk volt a világon. Kilenc hónappal később, 1919-ben Berlinben kiadott *Biotechnologie* című alapműve pedig már német nyelven adta hírül a világnak az új tudomány születését, miközben egy biokémián alapuló új korszak elérését is megjövendölte. Programadó manifesztumában a szerző biotechnológiának minősíti azokat a munkafolyamatokat, amelyek során nyersanyagokból élő szervezetek segítségével termelnek termékeket, fogyasztási cikkeket, leginkább élelmiszereket – például szénából tejet. A forradalmian új

felismerés Ereky részéről az élelmiszertermelésnek a természettudományok segítségével történő újjászervezése volt. A mezőgazdaság és az akkoriban kialakuló biokémia, még közelebbről a természettudományok és az élelmiszertermelés szorosabbra fűzésével, kvázi szintézisével már a múlt század elején lerakta egy korszerű, a közéletelés céljait nehéz történelmi időkben is hatékonyan szolgáló élelmiszer-tudomány alapjait, amit kifejező tömörséggel, de máig érvényes módon úgy definiált, hogy „a mezőgazdasági élelmiszertermelés tudományát biotechnológiának nevezhetjük...”

Termékeny és sokoldalú életművének kétségtelenül legértékesebb része a biotechnológiai koncepció kidolgozása volt. Az új diszciplína, a biotechnológia megteremtését ma már vitathatatlanul Ereky személyes érdemének tekinti a tudományos közélet itthon és a világban mindennütt. Ám szokványos kelet-európai történet: kevésen múltott, hogy a történelem viharos korszakaiban Ereky Károly neve és munkássága végleg feledésbe ne merüljön. Nevét és közel félévszázados szakmai tevékenységét 1945 után hosszú évtizedekig homály fedte. Mellőzöttségét csak fokozta, hogy a Tanácsköztársaság bukása utáni zűrzavaros időkben, 1919 augusztusa és novembere között Friedrich István többször átalakított kormányába közéletelési, illetve népeletelési miniszterként kapott felkérést, azzal a kifejezett szándékkal, hogy az

ismert „közgazdasági szakíró” és szakember a kiélezett helyzetben enyhítse a főváros és az ország kritikus éleletelési gondjait, szervezze a közéletelését. Az antant hatalmak által legitimált új Nemzetgyűlésben képviselő volt, ha rövid ideig is, 1920 és 1922 között, ami után végleg kivonult az országos politikából. Ám ez a rövid közéleti szerepvállalása is elegendő ok volt ahhoz, hogy a háború után, 1945 augusztusában letartóztassák és politikai per vádlottjaként hosszú fegyházbüntetésre ítéljék a mindvégig Budapest megbecsült közgazdasági és szakmai elitjéhez tartozó Ereky Károlyt, aki reménybeli szabadulása előtt egy évvel, 1952. június 17-én, 74 éves korában halt meg a Váci Fegyházban. Sírhelyének és földi maradványainak azonosítása a hozzátartozók bevonásával folyamatban van.

Kalandos előzmények után Ereky Károly német nyelven publikált és csaknem elfeledett *Biotechnologie* című könyvére éppen nyolc évtized múltán, egy angol tudós, Robert Bud talált rá, akinek a rangos természettudományi folyóirat, a *Nature* 1989. január 5-i számában, a *History of Biotechnology* című tanulmányában megfogalmazott álláspontja szerint, a biotechnológia gondolata nem Angliában, nem Németországban és nem is az USA-ban fogant meg, hanem Magyarországon. Ezzel Ereky neve Angliából elindult a halhatatlanság felé vezető úton. Az Angliából újraindult sikertörténet első színvonalas tudományos összegzése Magyaror-

szágon a jelenlegi tanulmánykötet „szpiritusz rektora” Fári Miklós Gábor professzor (DE MÉK) volt, aki szerkesztő és szerzőtársával, Kralovánszky U. Pál (1926–2013) professzorral együtt már az ezredfordulótól elévülhetetlen érdemeket szerzett a biotechnológia-történeti kutatásokban és az Ereky életmű feltárásában. Időközben a Debreceni Egyetemen 2006-ban alapított *Ereky Károly Biotechnológiai Alapítvány* keretei között folyó kutatásokba, majd a könyv elkészítésébe szerkesztőként és szerzőként bekapcsolódott Popp József professzor (DE GTK), valamint a DE fiatal munkatársai, doktorandusz hallgatói közül Antal Gabriella, Bradács Zsuzsanna, Csíder Ibolya, Domonkosné Szabolcsy Éva, Harangi-Rákos Mónika és Kurucz Erika. A tapasztaltabb kutatók képviselőjében pedig Pető Károly dékán és Szakály Zoltán professzor vett részt a kötet munkálataiban.

Az elfeledett életmű minél teljesebb bemutatására irányuló szerkesztői szándék, az életmű gazdagsága és sokszínűsége, valamint a népes kutatói és szerzői közreműködés miatt jelentkező tematikai sokféleség sajátos, több rétegű, egymáshoz olykor kevésbé illeszkedő tartalmi és szerkezeti struktúrát eredményezett, amely merőben eltér a monográfiák és tanulmánykötetek megszokott „homogénebb” jellegétől. A négy nagy tematikai egységre tagolt könyv egyszerre és imponáló gazdagságban kínál tudományos dimenziókba ágyazott

áttekintést és elemzést Ereky Károly életéről, a biotechnológia mint fogalom és diszciplína születéstörténetéről, a mezőgazdaság versenyképességét, innovációját, illetve a globális élelmezésbiztonság közgazdasági összefüggéseit érintő kérdésekről, a duális birtokszerkezet (nagy- és kisüzem) sajátosságairól, a fejlett német és dán üzemszervezési módokról, az összefogás és szövetkezés (integráció) aktuális és hasznosítható tapasztalatairól. Az érdeklődők eligazodását szolgálja az utókor számára érdekes és informatív dokumentumok és források újraközlése, köztük a korszakos jelentőségű *Biotechnologie* magyar fordítása, illetőleg más kronológiák, dokumentumok, függelékek szerepeltetése.

A Debreceni Egyetem Böszörményi úti kampuszán tevékenykedő biotechnológiai kutatóműhely alkotói közössége által készített magyar nyelvű könyv a hazai tudományos közélet számára újdonságot, igazi meglepetést jelent, amely a valóság illúziómentes bemutatásán túl további tudománytörténeti kutatások ösztönzője is lehet a jövőben az egyetemi kutatásban és oktatásban. Elismerés illeti a kötet szerkesztőit és szerzőit, hogy tudományos és szakmai empátiával készített könyvük nemcsak érdekes, izgalmas olvasmány, valóságos szellemi kalandnak számító időutazás, hanem a hazai agrár-biotechnológia művelőinek is komoly támogatás a jelenkor csúcstechnológiájának társadalmi elfogadtatásában, igazolva egyben

Ereky közel egy évszázaddal korábban jövendölt látomásának beteljesülését, hogy a természettudományok fejlődésével a „Biokémia Kora”, avagy a „Biotechnológia Kora” köszönt majd be. A kitűnő könyv végül arról is meggyőzi olvasóját, hogy mennyire hiányzik manapság

egy Erekyhez fogható felkészültségű, nagy műveltségű, világszerte elismert tudós egyéniség a magyar élelmiszergazdaság területén.

Baranyi Béla

Fónai Mihály: Joghallgatók – Honnan jönnek és hová tartanak?

Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar – DELA Könyvkiadó Kft.

Debrecen, 2014. 145 oldal

Illyés Gyula immár klasszikussá vált, 1936 tavaszán (éppen 80 éve) papírra vetett disztichonjában így fogalmaz:

„Azt, hogy a nép fia vagy, igazolnod, sejh, ma nem azzal

Kellene: honnan jössz, - azzal, ecsém: hova mész!”

A Fónai Mihály által 2014-ben publikált *Joghallgatók – Honnan jönnek és hová tartanak?* című,

monografikus jellegű tanulmánykötet *mutatis mutandis* – a joghallgatók tekintetében – ellentmondani látszik az illyési soroknak: igenis fontos, hogy honnan, milyen szociokulturális milióból érkeznek a leendő hallgatók. E kisded, ám korántsem csekély jelentőségű könyvecske a szerzőnek immár 15 év óta a Karra felvett és a Karon végzett hallgatók körében megejtett empirikus kutatómunkájának legújabb produktuma.

A könyv alcímében feltett kérdésre a szerző a joghallgatók *rekrutációjának* és *professzióképének*, valamint az egyetem elvégzését követő *életútjának* elemzésével próbál meg választ adni. A kötet írójának megközelítésmódja *leíró* és *empirikus*: ezek segítségével előbb a *probléma- és tényfeltárást* végzi el, majd ezt követi a *magyarító elméletek* megfogalmazása.

A munka a *Bevezetéstől* és az *Összegzéstől* eltekintve hét fő részből és mintegy 29 alfejezetből áll.